

Jedna pacjentka — różne oblicza choroby niedokrwiennej serca

One patient — many faces of myocardial ischaemia

Barbara Uznańska-Loch, Urszula Cieslik-Guerra, Tomasz Rechciński, Ewa Trzos, Jarosław D. Kasprzak, Małgorzata Kurpesa

Katedra i Klinika Kardiologii, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Łódź

Abstract

We present the case of a woman treated with coronary angioplasty due to non-ST segment elevation myocardial infarction, then again because of restenosis, who continued to complain of chest pain and syncope. Holter electrocardiogram recording revealed atrioventricular block related to ST-segment elevations and variant angina was diagnosed. Despite administered medications, the patient required pacemaker implantation.

Key words: Prinzmetal's variant angina, coronary artery disease, atrioventricular block

Kardiol Pol 2013; 71, 6: 631–633

OPIS PRZYPADKU

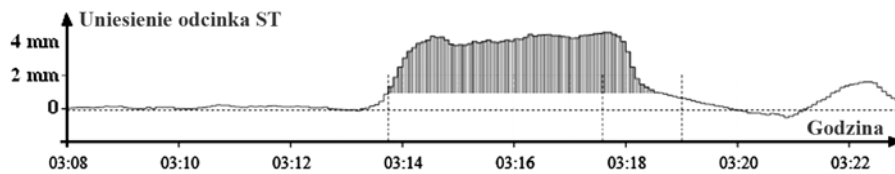
U 51-letniej kobiety z dyslipidemią, palącej tytoń, w sierpniu 2010 r. rozpoznano ostry zespół wieńcowy pod postacią zawału serca bez uniesienia odcinka ST. W koronarografii stwierdzono reakcję kurczową prawej tętnicy (naczynie bez istotnych zmian miażdżycowych), oddającej gałązki unaczyniające węzeł zatokowy i węzeł przedsionkowo-komorowy (p-k). Ponadto uwidoczniło 90-procentowe zwężenie w gałęzi marginalnej tętnicy okalającej, które zostało zaopatrzone z użyciem stentu metalowego. We wrześniu pacjentka przerwała rehabilitację kardiologiczną na wieść o śmierci syna. Wówczas również zdiagnozowano u chorej depresję. Z powodu nawrotu bólów w klatce piersiowej w listopadzie 2010 r. wykonano kolejną koronarografię, uwidaczniającą 90-procentową restenozę w gałęzi marginalnej. Jednocześnie przeprowadzono koronaroplastykę z implantacją stentu powlekanego. Pomimo już kolejnej interwencji ból w klatce piersiowej nawracał w nocy. Pacjentka została ponownie przyjęta do szpitala, a badanie EKG metodą Holtera rzuciło nowe światło na jej dolegliwości. Zapis był niepokojący: wysokim uniesieniem odcinka ST aż do 4,5 mm (ryc. 1) towarzyszyła tachykardia zatokowa (ryc. 2) z blokiem p-k I stopnia, następnie częstotliwość zespołów QRS zmieniała się gwałtownie wraz z wystąpieniem różnych form bloku p-k II stopnia,

aż do bloku 4:1, z pauzą trwającą 2,2 s włącznie (ryc. 3). Istotne zaburzenia przewodzenia p-k obserwowano wyłącznie podczas epizodów niedokrwienia miokardium. Zatem ostatecznie na podstawie zapisu holterowskiego postawiono diagnozę anginy Prinzmetala i włączono odpowiednie leki (diltiazem, nitroglicerynę), co pozwoliło opanować objawy. Wydawało się, że pacjentka ma szansę uniknąć konieczności wszczepienia stymulatora, co jako procedura inwazyjna zawsze wiąże się z pewnym ryzykiem powikłań, a dodatkowo dla części chorych stanowi źródło lęku i niepokoju [1]. Przedstawiona pacjentka nadal zmagająca się z poważnymi problemami związanymi z chorobą psychiczną. Po kilku miesiącach powtórzono monitorowanie EKG metodą Holtera i nie stwierdzono zaburzeń przewodzenia p-k. Niestety, w dłuższej obserwacji pacjentka zgłosiła nawrót dolegliwości pod postacią bólów w klatce piersiowej o charakterze pieczenia, w tym nocnych, a także omdleń w ciągu dnia, bez związku ze zgłaszanymi bólami. Całodobowe monitorowanie ciśnienia tętniczego nie wykazało nieprawidłowości. Wobec takiego obrazu klinicznego chora w marcu 2012 r. została przyjęta do Kliniki Kardiologii. Pacjentka 6 miesięcy wcześniej rzuciła palenie i przyjmowała następujące leki: diltiazem, klopidogrel, kwas acetylosalicylowy, atorwasterol, fenofibrat, omeprazol. W aktualnym badaniu echokardiograficznym kurczliwość

Adres do korespondencji:

dr n. med. Barbara Uznańska-Loch, Katedra i Klinika Kardiologii, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital im. dr. Wł. Biegańskiego, ul. Kniaziewiczka 1/5, 91–347 Łódź, tel: +48 42 251 60 34, e-mail: tyhe@op.pl

Copyright © Polskie Towarzystwo Kardiologiczne

Rycina 1. Przykład epizodu przemijających zmian odcinka ST — wysokie uniesienie aż do +4,5 mm pojawiające się i zanikające w ciągu 4 min

Rycina 2. Zapis z monitorowania EKG metodą Holtera, fragment zarejestrowany podczas epizodu niedokrwienia miokardium. Rytm zatokowy o częstotliwości 105/min (tachykardia zatokowa). Blok przedsionkowo-komorowy I stopnia z odstępem PQ wynoszącym 240 ms. Czas trwania zespołów QRS: 80 ms. Istotne uniesienie odcinka ST w kanale 1 oraz 3. Odstęp QT: 350 ms

Rycina 3. Zapis z monitorowania EKG metodą Holtera, fragment zarejestrowany podczas epizodu niedokrwienia miokardium. Strzałki wskazują załamki P. Rytm zatokowy o częstotliwości 107/min (tachykardia zatokowa). Blok przedsionkowo-komorowy II stopnia typu 2:1 (odstęp PQ w ewolucjach przewodzonych ok. 310 ms), następnie blok zaawansowany 4:1, z pauzą 2218 ms. Czas trwania zespołów QRS: 70 ms. Istotne uniesienie odcinka ST w kanale 1 oraz 3, istotne obniżenie odcinka ST w kanale 2. Odstęp QT: 360 ms

lewej komory była dobra, z frakcją wyrzutową lewej komory wynoszącą 60%. Ostatecznie więc zdecydowano o zabezpieczeniu chorej stymulatorem serca pracującym w trybie DDDR. Osiem miesięcy po wszczepieniu rozrusznika pacjentka czuła się dobrze, nie zgłaszała bólów wieńcowych, nie doszło także do ponownych incydentów omdlenia.

OMÓWIENIE

Przypadek opisywanej pacjentki ilustruje jednocześnie różne oblicza choroby niedokrwiennej serca: zawał bez uniesienia odcinka ST z potwierdzonym krytycznym zwężeniem tętnicy wieńcowej, restenozę w miejscu pierwotnej interwencji, dławicę odmienną ze spektakularnym blokiem p-k

oraz omdlenia prawdopodobnie związane z kurczem tętnicy wieńcowej. Znalezione w pierwszej koronarografii zwężenie tętnicy marginalnej wydawało się wyjaśniać podłoże bólu, powtórna koronarografia ujawniła restenozę, która również mogła tłumaczyć nawrót dolegliwości. Warto jednak pamiętać, że wg piśmiennictwa zwężenie tętnicy wieńcowej o > 50% można znaleźć nawet u 44,3% osób, a chorobę wielonaczyniową u 8,7% pacjentów z dławicą Prinzmetalą [2].

Pierwszy opis dławicy piersiowej wywołanej kurczem naczyń podał Prinzmetal w 1959 r. [3]. Kurcz tętnicy wieńcowej może spowodować nie tylko niedokrwienie miokardium, ale również poważne arytmie, a nawet być przyczyną nagłego zgonu [4]. Istnieje duża szansa na uzyskanie dobrej odpowiedzi na leki, nawet u chorych z ciężkimi objawami, takimi jak blok p-k III stopnia czy zawał serca. Z kolei, w ok. 14% przypadków nawet podawane jednocześnie dwa leki rozszerzające naczynia nie wystarczają, by opanować objawy [5].

Przebieg kliniczny może zatem być różny i część pacjentów wymaga wszczepienia rozrusznika serca z powodu

bloku zatokowo-przedsionkowego czy bloku p-k. Niektórym chorym wszczepia się kardiowerter-defibrylator z powodu obecności groźnych arytmii komorowych [6].

Konflikt interesów: nie zgłoszono

Piśmiennictwo

1. Młynarska A, Młynarski R, Kargul W. Changes of quality of life 6 months after cardiac pacemaker implantation. *Pol Przegl Kardiol*, 2010; 12: 116–120.
2. Lanza GA, Sestito A, Sgueglia GA et al. Current clinical features, diagnostic assessment and prognostic determinants of patients with variant angina. *Int J Cardiol*, 2007; 118: 41–47.
3. Prinzmetal M, Kennamer R, Merliss R et al. A variant form of angina pectoris. *Am J Med*, 1959; 27: 375–388.
4. Tsurukawa T, Kawabata K, Miyahara K et al. Sudden death during Holter electrocardiogram monitoring in a patient with variant angina. *Intern Med*, 1996; 35: 966–969.
5. Kusama Y, Kodani E, Nakagomi A et al. Variant angina and coronary artery spasm: the clinical spectrum, pathophysiology, and management. *J Nihon Med Sch*, 2011; 78: 4–12.
6. Seniuk W, Mularek-Kubzdela T, Grygier M et al. Cardiac arrest related to coronary spasm in patients with variant angina: a three-case study. *J Intern Med*, 2002; 252: 368–376.